

Ляшевська О. І., к.держ.упр., НУЦЗУ

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Запропоновано концептуальні підходи до удосконалення системи державної політики регіональним розвитком та її реалізація в контексті державної політики сталого регіонального розвитку. Визначено сутність і основні складові системи управління сталим розвитком регіону.

Ключові слова: *система державної політики, державні механізми управління регіональним розвитком, сталий розвиток.*

Conceptual approaches to the improvement of the state regional development policy and its implementation in the context of public policy for sustainable regional development are suggested. The essence and the main components of the control system of sustainable development in the region are defined.

Keywords: *government policy, governance mechanisms of regional development, sustainable development.*

Постановка проблеми. Сьогодні Україна намагається перейти в нову епоху історії і Український народ отримує унікальний шанс побудувати нову Україну.

Державне регіональне управління покликане активізувати та актуалізувати використання всіх видів наявних ресурсів, відкриваючи нові ринкові та соціальні можливості, створюючи стимулюючі умови, підтримуючи сприятливе середовище для підвищення ефективності господарювання та зростання якості життя населення в регіонах. При цьому виявляється певна залежність між повнотою реалізації накопиченого потенціалу та якістю державного регіонального управління. Вона проявляється в такому: чим вище професійний рівень регіонального управління, тим краще використовується і примножується наявний потенціал регіону. Таким чином, ступінь реалізації власного потенціалу регіону зумовлюється рівнем державного регіонального управління. Цей взаємозв'язок є досить наявною закономірністю сучасного регіонального управління [3].

Сучасні системи управління регіональним розвитком різноманітні. Їх можна розділити на дві великі групи: безпосередні або адміністративно-розпорядчі та опосередковані, до яких відносяться економічні, техніко-технологічні, соціальні та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам державного управління, регіонального розвитку та сталого розвитку регіону присвячені наукові праці таких відомих українських вчених як: В. Бабаєв, В. Бакуменко,

А. Балашов, Д. Бікулов, М. Білинська, М. Болдуєв, В. Дорофієнко, А. Дегтяр, О. Іваницька, О. Коротич, О. Крюков, В. Куйбіда, Ю. Куц, М. Латинін, Т. Лозинська, В. Мартиненко, А. Мерзляк, О. Поважний, С. Саханенко, С. Серьогін, В. Удовиченко, М. Чумаченко, Ю. Шаров та інші.

Проте, попри наявні здобутки, питання державного регулювання сталого розвитку регіону вимагають свого подальшого вивчення і вирішення, що свідчить про актуальність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Постановка завдання. Метою статті є розробка системи державного управління регіональним розвитком та удосконалення її реалізації в контексті державної політики сталого регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку має довгу історію становлення. Починаючи від наукових праць В. І. Вернадського про ноосферу (початок минулого сторіччя) декларації першої конференції ООН з навколишнього середовища (Стокгольм, 1972 р.), де було зазначено зв'язок економічного і соціального розвитку з проблемами навколишнього середовища, наукових доповідей Римського клубу (1972 р.), у яких формулювалися ідеї переходу цивілізації до стану «глобальної динамічно рівноваги», до звіту Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища і розвитку в 1987 р., конференції ООН з проблем навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 р.), Всесвітнього саміту з питань сталого розвитку в Йоганнесбурзі (2002 р.) і сьогодення.

Появу терміну «сталий розвиток» (англ. sustainable development) пов'язують з ім'ям прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундланд, яка сформулювала його в звіті «Наше спільне майбутнє», що було підготовлено для ООН і опубліковано у 1987 р. Міжнародною комісією з навколишнього середовища і розвитку [1].

Сталий розвиток – це процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь.

Основою сталого розвитку є паритетність відносин у тріаді людина:– господарство – природа. Сталий розвиток узагальнює в собі процес виживання і відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище й гармонізацію розвитку людини в природі.

Україна може забезпечити перехід до сталого розвитку виключно шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів, структурно-технологічної модернізації виробництва, використання творчого потенціалу суспільства для розбудови і процвітання держави.

Визначення шляхів забезпечення сталого розвитку держави повинно ґрунтуватися на формулюванні стратегічних цілей державотворення з урахуванням реалій сьогодення, тенденцій розвитку світового співтовариства,

місця і ролі України в Європі та світі.

Основна мета сталого розвитку України – забезпечення динамічного соціально-економічного зростання, збереження якості навколишнього середовища та раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь через побудову високоефективної економічної системи, що стимулює екологічну сталість, продуктивну працю, науково-технічний прогрес, а також має соціальну спрямованість.

Забезпечення сталого розвитку України ґрунтується на притаманних державі геополітичних, географічних, демографічних, соціально-економічних та екологічних особливостях, з урахуванням яких основними цілями сталого розвитку є:

- економічне зростання – формування соціально-орієнтованої ринкової економіки, забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, раціонального споживання матеріальних ресурсів;

- охорона навколишнього природного середовища – створення громадянам умов для життя в якісному навколишньому природному середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист і відновлення біорозмаїття, реалізація екологічного імперативу розвитку виробництва;

- добробут – запровадження єдиних соціальних стандартів на основі науково обґрунтованих нормативів бюджетної забезпеченості одного жителя з урахуванням регіональних особливостей;

- справедливість – встановлення гарантій рівності громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;

- ефективне (стале) використання природних ресурсів – створення системи гарантій раціонального використання природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та їх збереження для майбутніх поколінь;

- стабілізація чисельності населення – формування державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації чисельності населення, надання всебічної підтримки молодим сім'ям, охорона материнства і дитинства;

- освіта – забезпечення гарантій доступності для одержання освіти громадян, збереження інтелектуального потенціалу країни;

- міжнародне співробітництво – активна співпраця з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою раціонального використання екосистем, гарантування безпечного і сприятливого майбутнього.

Сталий розвиток України базується на таких принципах:

- забезпечення гармонізації співіснування людини і природи;

- реалізації права на справедливе задоволення потреб і рівність можливостей розвитку сучасних і майбутніх поколінь;

- невід'ємності захисту і підтримання належного стану навколишнього природного середовища у процесі розвитку суспільства;

- відповідальності держави за погіршення стану навколишнього природного середовища;
- нарощування національного потенціалу країни для забезпечення сталого розвитку;
- здійснення заходів щодо екологізації господарської діяльності, усунення причин негативного антропогенного впливу на якість навколишнього середовища, а не його наслідків;
- забезпечення у встановленому законодавством порядку доступу населення до екологічної інформації, включаючи інформацію про небезпечні матеріали та види діяльності;
- співробітництва у створенні відкритої міжнародної економічної системи, яке веде до економічного зростання і сталого розвитку всіх країн;
- стримування та попередження переміщення /перевезення, переносу в інші країни будь-якої діяльності або речовин, що вважаються шкідливими для здоров'я людини;
- проведення оцінки екологічних наслідків усіх видів діяльності, які можуть негативно вплинути на навколишнє природне середовище;
- зменшення різниці рівнів життя різних верств населення і подолання бідності;
- участі громадян в обговоренні проектів законодавчих актів, проведення громадської експертизи будівництва та експлуатації господарських комплексів;
- залучення всіх верств населення країни до досягнення цілей сталого розвитку.

Забезпечення сталого розвитку є умовою життєдіяльності суспільства, його стабільності та усталеності, стрижнем формування національної безпеки держави, яка досягається шляхом запобігання потенційних загроз. Потенційні загрози сталому розвитку поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні, за якими встановлюються порогові значення, включають:

- зменшення обсягів виробництва;
- монополізацію економіки;
- зниження забезпеченості відновлювальними природними ресурсами, погіршення стану навколишнього природного середовища;
- використання недосконалих технологій;
- зниження інвестиційної активності;
- підвищення вартості і падіння рівня та якості життя;
- зниження рівня зайнятості населення, в тому числі й за рахунок прихованого безробіття;
- зменшення платоспроможного попиту на товари та послуги;
- погіршення стану фінансової системи;
- державний внутрішній борг;
- зниження рентабельності виробництва та якості продукції, зрос-

тання кількості збиткових підприємств.

Перед державним управлінням регіональним розвитком стоїть завдання розробити системи, які дозволять забезпечити найбільш ефективно досягнення цілей і завдань регіонального розвитку. Система регіонального управління – це складна сукупність компонентів, що включає органи управління, цільові стратегічні установки, принципи, функції, структури, ресурси, методи, технології та інструменти, тісно взаємопов'язаних між собою, утворюють інтеграційну цілісність і формують механізм впливу на регіональне господарство, регіональний потенціал, соціально-економічні процеси, умови життєдіяльності населення, організацій та домашніх господарств з метою підвищення якості життя населення [6]. З цього формулювання випливає, що система державного регіонального управління формує механізм управління, причому за допомогою всіх основних, названих вище елементів: дій органів управління, цільових установок, принципів, функцій, структур, ресурсів, методів, технологій, інструментів управління. Можна сказати, що механізм управління не може бути без цих системних компонентів, і в той же час – без механізму управління немає системи управління як такої. Існує зв'язок і певна залежність системи державного регіонального управління від зовнішніх чинників: державної соціально-економічної політики та державного регулювання, умов зовнішнього середовища, сучасних досягнень національного та зарубіжного менеджменту, закономірностей регіонального управління [5].

При цьому як в теоретичному аспекті, так і в реальній практиці можна виділяти і розглядати в системі державного регіонального управління окремі її види (або складові): організаційний, економічний, фінансовий, бюджетний, соціально-психологічний, адміністративний, інституційний, суспільно-політичний та інші, кожен з яких здатний здійснювати певний вплив на об'єкти управління. Як правило, у практичній діяльності використовуються всі перераховані системні складові загального регіонального управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях. Організаційно-економічний механізм здійснює такі основні масштабні процеси впливу:

- 1) безпосереднє управління державним сектором регіонального господарства;
- 2) координацію різних видів діяльності та процесів соціально-економічного розвитку регіону;
- 3) ринкове стимулювання та регулювання господарського функціонування [2].

Для здійснення зазначених процесів впливу, організаційно-економічна система має свій інструментарій, тобто арсенал інструментів, кількість, поєднання та ступінь використання яких може приймати різні значення залежно від конкретних завдань, рішень, ситуацій.

Важливо підкреслити, що перелік конкретних інструментів впливу змінюється у зв'язку зі змінами зовнішніх та внутрішніх факторів, появою

нових інструментів, удосконаленням основних елементів системи регіонального управління (органів управління, структур, ресурсів, технологій тощо), що представляє собою об'єктивний процес оновлення.

Система управління регіоном вміщує в себе наступні складові: організаційні, економічні, фінансові, бюджетні та соціально-психологічні, та здійснюють через інструменти впливу, які наведені на рис. 1.

Державне управління	Регіональне управління
1. Планування діяльності державної організації	1. Прогнозування та планування регіонального розвитку
2. Законодавчі та нормативні акти	2. Розробка програм та стратегій розвитку
3. Аудит, звітність та контроль	3. Формування регіональної інноваційної системи
4. Дотації, субсидії та субвенції	4. Формування інвестиційної привабливості регіону
5. Інвестування та виконання державних проектів і програм	5. Удосконалення між бюджетних відносин
6. Удосконалення системи регіонального управління	6. Кластеризація економічної діяльності
7. Навчання та переподготовка державних службовців	7. Кадрове забезпечення
Підвищення конкурентоспроможності та покращення якості життя	
	
Сталий розвиток регіону	

Рис.1. Організаційно-економічна система державного регулювання сталим розвитком регіону

Державні системи управління регіональним розвитком – це правові, організаційні та економічні засоби, за допомогою яких здійснюється державний вплив на соціально-економічний розвиток регіонів. До основних таких систем відносяться:

– загальні: законодавчо-нормативний; бюджетного регулювання; організаційно-кадрового забезпечення; прогнозування і програмування регіонального розвитку;

– спеціальні (цільові): стимулювання розвитку різних форм територіальної організації продуктивних сил – створення спеціальних економічних зон, кластерів та ін.

На сьогодні в Україні державне управління регіональним розвитком здійснюється через такі законодавчо визначені основні системи:

По-перше, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі.

Задля цього рух уперед здійснюватиметься за такими векторами:

вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему;

вектор безпеки – це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів;

вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нестимуть відповідальність за розвиток всієї країни;

вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в

суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей [4].

По-друге, стратегії і програми розвитку регіонів.

По-третє, угоди щодо регіонального розвитку.

По-четверте, програми подолання стану депресивності територій.

По-п'яте, загальнодержавна програма розвитку малих міст та відповідні заходи.

По-шосте, галузеві цільові державні програми бюджетного вирівнювання, спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку, а також субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виконання інвестиційних програм (проектів) та ін.

Висновки. Таким чином, основними пріоритетними напрямками розвитку системи державного управління регіонами є посилення державно-приватного партнерства та розвиток інновацій. На сьогодні в регіонах накопичено достатній потенціал для управління взаємодією держави і бізнесу, територіальні економічні системи володіють істотним досвідом і ресурсами для підвищення ефективності системи співпраці.

Отже, основне завдання полягає в максимально повному використанні сприятливої макроекономічної ситуації, ідентифікації найбільш дієвих інструментів активізації співпраці суб'єктів для додання системності та комплексності процесу взаємодії держави і бізнесу за допомогою ефективних управлінських впливів. Пріоритетним завданням на регіональному рівні повинно стати запровадження інвестиційно-інноваційної моделі розвитку регіональної економіки.

Список використаних джерел

1. Брундланд Г. Наше спільне майбутнє: Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку / Г. Брундланд. – Оксфорд : Оксфорд Юніверсіті Пресс, 1987. – 73 с.

2. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / О. Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. – 220 с.

3. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / Під ред. М. Дацишина. – К. : «Інститут Реформ», 2003. – 41 с.

4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 р. №5/2015.

4. Экономический и производственный потенциал административных и производственных систем: монография / под общей ред. О. Ф. Балацкого. – Сумы : ИГД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

5. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління / О. В. Федорчак [Електронний ресурс] // Демократичне врядування: наук. вісн.– Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: <http://www.academy.lviv.ua>.